

Ünite 7: Ahiret İnancı

Giriş

Âhiret Arapça bir kelimedir. Sözlükte son anlamına gelen “âhir” kelimesinin “yurt, ikamet edilen yer” gibi anlamlara gelen “dâr” sözcüğüne sıfat olmasından dolayı “ahiret” şekline dönüşmüştür. Buna göre âhiret “son yurt” veya “son ikamet yeri” demektir. İslâm inançlarına ait bir terim olarak ise âhiret “Evrenin kozmolojik düzeninin yıkılması anlamına gelen kıyâmetin kopmasının ardından Allah tarafından ölenlerin tekrar diriltmesiyle başlayacak olan ebedî âlem” diye tanımlanır.

Ahiret Alemi

Kur’an-ı Kerîm’de âhiret âlemine inanmak Allah’a îmânın ardından zikredilir ve bütün peygamberlerin insanları in-
anmaya çağırıldığı evrensel bir inanç esasıdır.

Kur’ân da ahiret; gerçekleşmesi hak olan, insanların kabirlerinden çıkarıldıktan sonra diriltilip bir araya toplanacağı ve inançlarıyla davranışlarından hesaba çekilip karşılıklarının verileceği, iyi davrananlarla kötü davranışta bulunanların ayırt edileceği, dünyayı boşa ve yanlış işlerle geçirip gerekli hazırlığı yapmaktan dolayı pişmanlık duyacağı ebedî bir âlemdir.

Ahiret âleminin gerçekleşeceğini kavramak için, gayb konuları hakkında bilgi edinmek ve evrenin geleceğini keşfetmekle mümkündür. Kur’an da Gayb 1 yalnızca Allah’ın bildiğine ve evrenle ilgili her şeyin bütün olayları açıklayan gizli kaynak, yani **Levh-i Mahfuz** ’da bulunduğu dikkat çekilir.

Gayb bilgisi noktasına değinilerek âhiret âlemine ilişkin inkarcı iddiaların hiçbir kesin bilgiye dayanmadığı ve kesin kanıtlardan yoksun bulunduğu ifade edilen ayetlere örnek olarak aşağıdaki ayetler verilebilir:

“Âhiret âlemi konusunda inkârcıların hiçbir bilgisi yoktur, onlar sadece zanda bulunur. Onlara apaçık deliller içeren âyetlerimiz okunduğu zaman ‘doğru söylüyorsanız (ölmüş) atalarımızı getirin (diriltin)’ demekten başka bir delilleri yoktur” (el-Câsiye 45/24-25,32; ed-Duhân 44/34);

“Ölümden sonra diriliş bize ve daha önce atalarımıza vad edildi, bu ilk insanların uydurduğu masallardan başka bir şey değildir” (en-Neml 27/65;el-Ahkâf 46/17);

“Geçersiz (ve iddialarını kanıtlama gücü bulunmayan kötü) delil âhirete inanmayanlarındır (tezini kanıtlayan ve karşı tezi iptal eden) en üstün delil Allah’ındır” (en-Nahl 16/60).

Âhiret Âleminin İmkân ve Gerekliği

Allah evreni yokken yaratmıştır, kozmolojik düzenini bozarak evreni yok ettikten sonra tekrar yaratabilir. Kur’an’da verilen bilgilere göre Allah evreni, kudretiyle ilk defa yaratmış ve genişletmektedir, kıyamet kopacağı zaman ise evreni dürerek onu ilk yaratmaya başladığı hale getirecek ve tekrar yaratacaktır (ez-Zâriyât 51/47; ElEnbiyâ 21/104).

Günümüz teorik fizik biliminde evrenin tek bir noktadan başlayarak genişlemekte olduğu ve bu sürecin zamanla geriye doğru işleyeceğini ileri süren “büyük patlama” (bing bang) teorisinin bilim adamları arasında itibar görmesi ve bu tezin tartışılması âhiret âlemi açısından büyük bir önem taşır.

Âhiret âleminin gerekliliği düşüncesi Kur’an’da farklı konulardan hareketle tartışmaya açılır. Bunlar da şu alt başlıklarda incelenebilir:

Varoluşun ve Hayatın Anlamı

Ahiret âlemi yoksa veya hayat bu dünya hayatından ibaretse hayata ve varlığa, insanı her bakımdan tatmin eden anlamlı, makul, tutarlı bir açıklama getirmek imkânsız hale gelir. Yoklukla son bulacak geçici bir dünya hayatı ve varlığının, insan aklını tatmin edip rahatlatan bir anlamı yoktur. Buna karşılık mutlulukla dopdolu bir ebedî hayat için yaratılmış olmak ise daha anlamlı ve akla daha yatkındır (et-Tevbe 9/38; Yûsuf 12/109; er-Ra’d 13/26; İbrahim 14/3;eş-Şûrâ 42/36).

İnsanların, dünyada akıl yürüterek ve vahiyler verdiği peygamberleri aracılığıyla varlığı hakkında bilgi sahibi olduğu Allah ile karşılaşması, evrenin yaratılışının en başta gelen anlamı ve amacı olarak düşünülebilir. Böyle bir anlam ve amaç ise akla yatkın ve tatmin edici olduğu içindir ki çoğunluğu itibarıyla insanlar yaratılışın başlangıcından günümüze kadar Allah’a inanarak ve O’na ibadet ederek huzur bulmuştur.

Ahiret âleminin varlığı aklen gereklidir. Zira insanların dünya hayatında göremedikleri yaratıcılarıyla karşılaşacakları bir âlemin varlığı gereklidir.

İnanç ve Davranışlara Karşılıklarının Verilmesi

Bir kısım insan iyilik yaparken bir kısmı kötülük etmekte; bir kısmı zulmederken bir kısmı da zulme uğramakta; bazı insanlar âdil bazıları da zalim olmakta; bazıları Allah'a inanıp buyruklarına uymakta, bazıları da inkâr edip buyruklarına isyan etmektedir. Akıl, müslümanla kâfirin, müttakî ile günahkârın, yeryüzünde yanlış düzeltene bozguncunun, âdil ve zâlimin ayırt edildiği ve yaptıkları işlere karşılıklarının verildiği bir âlemin var olmasını gerekli görür. Her insan yaptığı zerre kadar iyi ve kötü davranışlarının karşılığını görmelidir. Bu yüzden insanlar âhiret âleminin gerekli olduğunu bu açıdan da düşünerek bulabilirler.

Hakikatin Ortaya Çıkıp Herkesçe Tasdik Edilmesi

İhtilaf edilen inanç ve davranışlar konusunda hak ile bâtilin ortaya çıkacağı; hakperestlerin doğru, putperestlerin ise yanlış yolda olduklarını kesinlikle bilecekleri ve bütün gerçeklerin herkesçe zorunlu olarak bilinip tasdik edileceği bir âlem bulunmalıdır.

Evrensel Ahlâk İlkelerinin Hayata Geçirilmesi

Hukuk ve siyaset bilimlerinin ileri düzeyde bilgi üretmelerine rağmen günümüz dünyasında suç işleme oranlarının yüksek seviyelerde seyretmektedir. Bütün yapıp ettiklerinin hesabını âhiret âleminde yaratıcısının huzurunda vereceğini düşünen ve buna içtenlikle inanan insanlar kendilerini buna hazırlamak amacıyla güçleri oranında erdemli davranışlar yapmak gerektiğini anlamakla kalmaz, eyleme geçerek bizzat bunları gerçekleştirmeye yönelir ve büyük oranda da bunda başarılı olur. Âhiret âleminde inanan insanların oluşturduğu toplumlarda isteğe bağlı iyilik oranlarının yüksek, suç işleme oranlarının ise düşük seviyelerde seyretmesi bunu kanıtlayıcı mahiyettedir.

Hadislerde âhiret âleminde inanmak altı îmân esası arasında yer alır. Âhiret yerine ölümden sonra diriliş anlamına gelen "el-Ba'sü'l-âhir"e veya son gün demek olan "elyevmu'l-âhir"e yahut cennet ve cehennem hak olduğuna şahitlik etmek anlamına gelen tabirler kullanılır (Buhârî, "îmân" 37; Müslim, "îmân" 1, 5,45).

Hz. Peygamber, tutum ve davranışlarını kontrol ederek âhiret âleminde hazırlık yapan insanları akıllı; bayağı arzularının peşinden koşarak âhireti düşünmeyenleri ise kendine hükmetmekten âciz, zavallı kimseler olarak nitelmiştir (Tirmizî, "Sıfatü'l- kıyâme" 25). Ahireti kazanmak isteyen kimsenin dünya lüksünden kaçınması gerektiği, bu kimselerin kalplerinin zenginleşeceği ve dolayısıyla başkalarına muhtaç olmayacakları belirtilmiştir (Buhârî, "Libâs" 25; Tirmizî, Kıyâmet 24, 30).

Ahiret Aleminin Safhaları

Ölüm ve kabir âlemi, kıyamet âlâmetleri, kıyametin kopması, evrenin yeniden inşâ edilmesi ve ölümlerin kabirlerinden çıkarılıp diriltimeleri, ardından mevkîf veya arasât adı verilen bir yere sevk edilip bir araya toplanmaları, dünyada benimsedikleri inançlarla yapıp ettiklerinden hesaba çekilip amellerinin ölçülmesi, sırttan geçirilmeleri ve cennet veya cehenneme gönderilmeleri.

Ölüm ve Kabir Hayatı: Allah'ın izni olmadıkça hiçbir insan ölmez, çünkü herkesin ölüm anı Allah tarafından belirlenip yazılmıştır (el-Mülk 67/2; el- Cum'a 62/8; el-Enbiyâ 21/35; Âl-i İmrân 3/145).

Ölüm insanın dünyadan "berzah" denilen yeni bir âleme (el-Mu'minûn 23/100), bir başka deyişle farklı bir varlık bilincine geçtiği ve duyuyla algılanamayan bir hadisedir.

İslâm inancında insanın ölümü, meleklerin insanın ruhunu bedeninden çekip alması anlamına gelir. Ölüm işlerini yürütmekle görevli melek Azrail ve onun yardımcısıdır. Ruh ise anne rahminde yaratılış anında insanın bedenine melek tarafından üflenmiş ve onu diğer canlılardan ayıran algılama gücüdür Kur'an'da buna iki ayette temas edilir. Birinde şöyle denilir: "Allah insanı çamur halindeki topraktan yaratmaya başladı, sonra soyunu değersiz bir sıvıdan üretti, sonra onu düzelterek tamamladı ve ona 'Ruhu'ndan üfledi" (es-Secde 32/7-9; el-Mu'minûn 23/13- 14).

Ruh metafizik ve dinî bir kavram olduğundan bilimsel bilginin konusu değildir. Dolayısıyla bilimsel bilgiye dayanılarak doğrulanamayacağı gibi yanlışlanması imkânı da yoktur.

Melekler müminlerin ruhlarını icitmeden kolaylıkla alır ve onlara müjde verir, kâfirlerin ruhlarını ise şiddetle ve döverek çekip alır, onlara o gün her- hengî bir müjde de yoktur (el-Enfâl 8/50-51; el-Furkân 25/22; es-Secde 32/112; Muhammed 47/27-28; en- Nâzi'ât 79/1- 2).

Kabir "ölünün gömüldüğü eşilmiş toprak parçası" anlamına gelir. Kabirlerden oluşan mekâna kabristan adı verilir. Kur'an'da belirtildiğine göre Allah insanları melekleri vasıtasıyla öldürür, sonra diriler aracılığıyla onları kabre koydurur. Hz. Âdem'in oğullarından Kâbil'in, öldürdüğü kardeşi Habil'i kabre koyması için bir karga göndererek toprağı eşmesini sağlamak suretiyle ona yol göstermiş, böylece ölen insanların kabre konulması gerektiğini de onlara öğretmiştir ('Abese 80/21; el- Mâide 5/31).

Kabir, kıyametin kopmasının ardından evrenin yeniden inşa edilmesiyle dirilme gerçekleşene kadar ölenlerin ruhî

hayatlarını geçirdiği bir mekân olarak kabul edilmiştir. Kabirde geçen berzah hayatı uykuya benzetilmiş ve ruhî bir algılama tarzında gerçekleştiğine de işaret edilmiştir (Yâsîn 36/52; en-Nâzi'ât 79/46). Hz. Peygamber de bir hadiste kabri âhîret duraklarının ilki olarak nitelemiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 63-64).

Akâid kitapları kabir âleminde ölümlerin sorguya çekildikten sonra azap veya nimet içinde bulunacaklarına dair bilgiler içerir. Bu konudaki bilgiler üç başlıkta inceleyebiliriz.

İnsanların Sorguya Çekilmesi

Sahih hadislerde belirtildiğine göre kabre konulan insan Münker ve Nekîr adlı melekler tarafından dine, Allah'a ve Hz. Peygamber'e dair inançları hakkında sorguya çekilir.

Salih Müminlerin Nimet İçinde Bulunması

İlâhî buyruklara uyan müttakî ve sâlih müminler kabirlerinde nimet içinde bulunacaktır. Hadislerde de sorguya çekilmenin ardından iyi mimin-lerin kabirlerinin aydınlık ve geniş bir cennet bahçesi haline getirileceği ve cennetteki konumlarının da kendilerine sabah ve akşam gösterileceği bildirilmiştir.

Kâfirler ve Âsî Müminlerin Azap İçinde Bulunması

Kâfirlerin yanı sıra İlâhî buyruklara uymayan günahkâr müminler kabirlerinde azap içinde bulunacaktır. Buna açıkça işaret eden âyetler ve bunları tefsir eden hadisler vardır. Âyetlerde belirtildiğine göre Hz. Mûsâ'ya inanmayan Firavun ve taraftarları suda boğulmalarının ardından hemen ateşe atıldılar, halen sabah ve akşam ateşe arz edilip kıyâmet günü ise en şiddetli azaba atılacaklardır (Nûh 71/25; el-Mu'min 40/60). Ayrıca kâfirler ve münafıklar cehennemdeki büyük azaptan önce yakın bir azabı tadacaklardır (es-Secde 32/21; et-Tûr 52/47).

Hadislerde bildirildiğine göre ise Hz. Peygamber dualarında kabir azabından Allah'a sığınmış, cenaze namazını kıldırırken ölümler hakkında bu duayı tekarlamış ve aynı duayı yapmayı ashabına tavsiye etmiştir.

Ayrıca kabirde azap görenlerin seslerini duyduğunu haber vermiş, kabir sıkması ve cehennemdeki yerin gösterilmesi tarzında azap türleri bulunduğunu açıklamıştır (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 111,103, 296; Müslim, "Cennet" 67-69, "Cenâiz" 86).

Kıyamet Alâmetleri

Dinî bir terim olarak kıyamet evrende oluşan kozmolojik düzenin bozulmasının ardından yeniden oluşması diye tanımlanır. Kur'an'da birden fazla kavramla ifade edilen kıyamet hakkında en çok kullanılan isim "kıyametin kopma zamanı" anlamındaki "Sâat" tabiridir. Sarsıcı anlamına gelen "Râcife", korkunç gürültü demek olan "Karla", "Sahha" ve ayrıca "Tâmme" gibi değişik adlarla da anılır. Kur'an'da ve hadislerde kıyâmetin kopmasından önce Alâmetlerinin gerçekleşeceği açıklanmış (Muhammed 47/18; Buhârî, "îmân" 37), ancak bunların nelerden ibaret olduğuna dair ayrıntılı bilgiler verilmemiş, sadece kıyâmetin kopmaya başlamasından önce gökten aşağıya doğru inip insanları bürüyecek olan azap verici bir dumandan ve bunu gidermesi için Allah'a dua edileceğinden bahsedilmiştir (ed-Duhân 44/10-12). Ayrıca "ye'cüc- me'cüc"ün (geçiş yerinin) açılacağından söz edilmiş, ancak bunun ne anlama geldiği hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir (el-Enbiyâ 21/96).

İçki tüketiminin yaygınlaşması, insanların yarı çıplak dolaşması, zinanın aleni hale gelmesi, adam öldürme olaylarının ve terörün artması, faizin helal telakki edilmesi, ibadetlerin terk edilmesi gibi dinî hayatın yozlaşacağını haber veren gelişmelere kıyametin küçük alametleri denir.

Bazı rivayetlere göre kıyâmetin kopmasından önce Tanrılık iddiası taşıyan Deccâl adlı ilginç bir insan ortaya çıkacak ve insanları hak yoldan saptıracaktır (Buhârî, "Fiten" 26-27; Müslim, "Fiten" 100-110). Ehl-i Sünnet ve Şia'ya bağlı bilginlerin çoğunluğu bir kıyamet alâmeti olarak saptırıcı bir Deccal'ın yanı sıra onun karşısında mücadele eden kurtarıcı bir Mehdi'nin çıkacağı ve onu destekleyici mahiyette Hz. İsa'nın gökten ineceği inancını benimsemiştir. Ancak bu rivayetlerin içerdiği bilgilere, İslâm dininin ana kaynağını teşkil eden Kur'an'da hiçbir şekilde temas edilmemiştir. Selefiyye dışındaki Sünnîler'in de kabul ettiği bilgi anlayışına göre bunlara inanmak zorunlu, yani dînî terminoloji ile söylemek gerekirse farz değildir.

Kıyametin Kopması

Kur'an'da belirtildiğine göre kıyamet Sûr'a ilk defa üfürülmekle kopacak ve evrenin kozmik düzeni bozulacaktır. Sûr "ses çıkararak ve eğri boynuza benzeyen boru, borazan" anlamına gelir. Sûr ile eşanlamlı olan "nâkur" tabiri de "ses çıkarmak" manasında kullanılarak kıyametin korkunç bir gürültüyle kopacağı açıklanır.

Ölümlerin Diriltilmesi

Sûra ikinci defa üflenince Allah evreni yeniden inşa edecek, yer başka bir yer olacak ve dümdüz yapılacak, gökler de başka gökler haline getirilecek, yer küre yükünü dışarı atacak, kabirler deşilecek, ruhlar bedenleriyle birleştirilip ölümler bir anda diriltilecek.

Âyet ve hadislerde ölümden sonra diriliş inancını hayretle karşılayıp inkâr eden ve bu konuda bilgilenmek isteyen

herkese sunulan delilleri şöyle sıralanabilir:

İnsanı İlk Yaratan Ölümünden Sonra Tekrar Diriltebilir

Allah ilkin topraktan yarattığı insanı, öldürüp toprağa gömdürdükten sonra onu tekrar yaratmaya kadirdir. Toprağın insan cesedinden eksilttiği unsurları ve geride bıraktıklarının yanı sıra yaratılanlara dair her türlü bilgi Levh-i Mahfuz'da mevcuttur.

Evreni Yaratan İnsanı Tekrar Yaratabilir

Evren gibi son derece karmaşık bir işleyiş düzenine sahip olan varlık âlemini yaratan güç, insan gibi daha küçük bir varlığı daha kolay yaratabilir. Çünkü evreni yaratmak insanları yaratmaktan daha büyük bir iştir ve zordur.

Ölü Toprakta Canlılar Yaratan To- pradaki Ölülere Diriltebilir

Ölü toprakta hayatı yaratmakla topraktaki ölü insanların dirilmesi birbirinin benzeri olaylardır. İnsan akli iki benzer olaydan birini yapabilenin diğerini de yapabileceğine hükmeder.

Tarihte Ölülerin Diriltildiğine İlişkin Örnekler Vardır

Hızır İbrahim bizzat öldürüp parçalara ayırdığı bir kuşun dirilişini gözlemlemiş ve adı belirtilmeyen bir insan öldürüldükten yüz yıl sonra diriltilmiş ve ölmüş eşeğinin diriltişi de kendine izlettirilmiştir (el-Bakara 2/55-56, 72, 243, 259-260).

Ölüm toprağa karıştıktan sonra dir- iltileceklerini kabul etmeyen ve "çürümüş kemikleri kim diriltecek" diyen inkârcılara "ilk defa yaratan diriltecek" şeklinde karşılık verilmiş (Kâf 50/4; Yâsi 36/78-79), böylece kemiklerin cisim olarak dirilmesi açıkça belirtilmiştir.

Hadislerde ölümlerin, gökten incek bir tür "hayat suyu"nun toprakta çürümeyen "acbu'z-zeneb" adlı bedenlere ait maddî unsurlarla birleşmesi sayesinde diriltileceği ve insanların bir bitkinin topraktan çıktığı gibi süratle kabirlerinden çıkacağını açıklanmıştır (Buhârî, "Tefsir" 39/3; Müslim, "Fiten" 141-142; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 322).

Haşir

Arapça "haşr" kelimesi sözlükte bir topluluğu zor kullanarak bulunduğu yerden çıkarıp bir mekânda toplamak anlamına gelir. İslâm inancında haşir ise âhirette diriltilecek insanların hesaba çekilmek üzere "arasât" veya "mevkîf" yahut "mahşer" denilen meydana toplanmalarını ifade eder. Haşir dirilişten sonraki merhaleyi teşkil eder. Hadislerde de haşirle ilgili tasvirler yapılmıştır. Buna göre insanlar üzerinde yol gösterici hiçbir işaretin bulunmadığı bembeyaz ve dümdüz bir alanda haşredilecek, haşir sırasında insanlar yalın ayak, çıplak ve güneşin sıcaklığından ötürü sıkıntılı bir süreç yaşayacaktır (Buhârî, "Rikâk" 44, "Enbiyâ" 8, "Zekât" 52).

Hesaba Çekilme

Arapça bir kelime olan "hisâb"m dilimize uyarlanmış şekli hesaptır. Kur'an'da âhirete verilen isimlerden biri hesap günü anlamına gelen "yevmu'l-hisâb", bir diğeri de ayırma günü manasındaki "yevmu'l-fasl"dır.

Kur'an'da verilen bilgiler göre önce peygamberler hesaba çekilip İlâhî vahiyleri insanlara tebliğ edip etmedikleri, ardından da insanların bu vahiyleri inanıp inanmadıkları sorulduktan sonra herkese, inancının yanı sıra bütün yapıp ettiklerini sayıp ortaya koyan ve dünyada yazıcı melekler tarafından oluşturulan kitap -ki buna amel defteri de denilir- verilip dünya hayatının değerlendirilmesi yapılacaktır (el-Mutaffifin 83/7-9,18-21).

Cenneti hak edenlere (ashâbu'l- yemîn veya ashâbu'lmeymene) kitapları sağ taraftan, cehennemi hak edenlere (ashâbu's-şimâl veya ashâbu'l-meş'eme) denilir.

İnanç va davranışların değerlendirilmesi için kurulacak adalet terazisine dînî terminolojide "vezin" adı verilir.

Hadislerde de insanların inanç ve davranışlardan hesaba çekilmesi ölçme ve değerlendirmenin "mizan" adı verilen bir âletle yapılacağı belirtilir. Müminlerin mizanını olumlu yönde etkileyen davranışlar, tevhîd inancını benimsemek, Allah'ı anıp yüceltmek ve hamdetmek, gerekli durumlarda hayvanını Allah yolunda harcamak, temiz ve güzel ahlak sahibi olmaktır.

Cehennem ise sözlük anlamı itibariyle "derin kuyu" demektir, yapılan tasvirlerle göre hepsi de yakıcı ateş anlamıyla irtibatlı olan cehennem, "cahîm", "hâviye", "hutâme", "lezâ", "sair" ve "sakar" adlı daha şiddetli bölümleri ve aşığı tabakaları vardır.

Kur'an ve sahih hadislerde yapılan tasvirlerden anlaşıldığına göre cehen- nmede biyolojik ve psikolojik olmak üzere iki türlü azap uygulanacaktır.

Cehenneme girecek olan kimseler arasında çeşitli âyetlerde şu gruplar sayılır: Allah'ı, Hz.Muhammed dâhil olmak üzere peygamberleri ve âhiret hayatını inkâr edenler, İslâm dîniyle alay edenler, İlâhî buyruklara isyan ederek günah işleyen ve ardından tövbe etmeyenler, sürekli namazlarını terkedener, büyüklük taslayarak Allah'a ibadet etmekten yüz çevirenler,

Allah ve peygamberleriyle mücadeleye girişip yeryüzünde bozgunculuk yapanlar, haksız yere adam öldürenler, iffetli kadınlara iftira edenler, yalnızca dünyayı kazanmak için çalışanlar, yetim mallarını haksız yere yiyenler.

İslâm bilginlerinin çoğunluğuna göre cehennem de cennet gibi yaratılmış olup şu an mevcuttur ve cennete nispetle evrenin en alt kısmındadır.

WWW.AOF.COM.TR